

I ka kan ka
fen-fen don
si hake
jatemineli
ko kan

Komi, 2022 Zanwuyekalo tile 19 Europujamanaw ka Sigiyɔɔɓinni Demeni Soba (ESDS) kera
Europujamanaw ka tɔnba ka cakeda ye min nesinnen be sigiyɔɓinni ko ma (ETCS)

Europujamanaw ka tɔnba ka cakɛda (ETC) walima mɔgo o mɔgo ni i bɛ baarake ETCS la, si tɛ se ka jalagi baaraw la minw kɛli bɛ taalike min kunnafoɲiya ninnu la.

Luxembourg: Europujamanaw ka tɔnba cakeda ka gafe min bɔra san 2021

Print	ISBN 978-92-9485-863-4	doi: 10.2847/1255	BZ-06-20-110-EN-C
PDF	ISBN 978-92-9485-842-9	doi: 10.2847/443893	BZ-06-20-110-EN-N

© European Union Agency for Asylum, 2022

Ou sona ka sébénì la yéléma koo la naya soro ko a bora miniw fé ou n sona oula kowla. Kayiti la yéléman.

Nouyé fein fein bara noté ka jaawu la yéléma noté matérieli wéré la bara namaké Ko ELAR déya kanbein, wo tigui kankan tagha daaniliké copyright bé miniw bolo.

I ka kan ka
fen-fen don
si hake
jatemineli
ko kan

Zanwuyekalo san 2022

DAMINE

Woloseben sɔɔli ye deenmisennin bɛɛ kahakɛde ye.
Woloseben kɔɔ tɛ dɔɔn ko tɔɔɔ **ni jaamu b' i la, nka**
woloyɔɔ ni wolodɔ fanan b'i la ka fara sebe n kan min
b'o senbentiya.

Ni sifinw sera Erɔpu, tuma dɔ la sɛben fosi tɛ sɔɔ u bolo
min b'u ka kunafoniyaw n'u sihake senbentiya, I na fɔ
woloseben walima pasipori. Waati min na ni faamaw y'u
jinniga yasa k'u si hake jatemine walasa ka dɔn n'u ye
denmisen de walima ni u tɛ o ye.

Erɔpu kɔɔ, n'l ma sa 18 sɔɔ I bɛ jate denmisen ye. Ka kape
ni I denmisenya ye, lakanali cogo hake kerɛkerennenw de b'l
bolo.

Nin gafenin bɛ lafamuyalike si hake jatemine bɛ cogo min
na Erɔpu dugu fanbaw kɔɔ. A cogoyaw bɛ se ka yeɛma dɔni
ka kape I bɛ dugu min yerɛ kɔɔ Erɔpu.

Aw be se ka nin gafenin in kalan jɔɔn fe ni jaa
botaa ye min be denmisenw si hakeb jateɓini kan,
Erupu kelenyatonba ka cakɗa ye min laben
Sigiyɔɔɓinni ko kani. Jaa in ben sɔɔ kan caama na
EKCS ka [YouTube](#) kan.

Ni portabulu b' i bolo walima I teriw, I
ka nin QR kodi in laje ani k'a jaa taa.

JON DE YE JON YE?

Ahmed ni **Samira** fila bee dɔna Erɔpu ko san in na ka sɔɔ u bangebaw te yen. Ikomi, famaw tun ma da u si hake la, a pinnina u fila bee fe u ka u si hake jatemine. Nin waati inna u be ka u si hake jatemine baara bolodali ma kɔɔ.

Ahmed

Samira

Dr Min ye denmisennibaana dokotoɔ ye, min ye denmisenninw ka dokotoɔ d ye. Ale be denmisenninw ka baanako segesege ani ka demedo faamaw ma a ka jaabisɔɔɔlen u kan yɔɔ minw ni mago be u la.

Dr Min

Dr Sam ye arajokela de ye min ni Dr Min be baara kee jɔɔɔɔn fe. A be kolow jaw ta minnu be wele Reyon-X. Baara be ke ni olu de ye tuma dɔw la Walasa hakilina yira si hake kan.

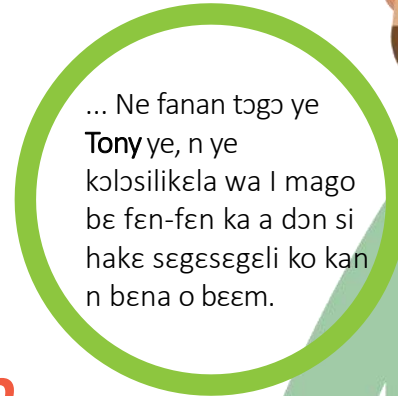
Dr Sam

Paula

Paula ye baarakeéla de ye min ni denmise ninw ni baliku siifinw jinningali donniya kerengerennen be a la. A ka ca a la, ale be jate maaw fe min jogon ye ni ka kuma ni minnu be lakana jinni n'u do na Erɔpu.

Tony

... Ne fanan togo ye **Tony** ye, n ye kolosilikela wa I mago be fen-fen ka a don si hake segesegeli ko kan n bena o beem.

John

John ye denmisenninw ka psikologu de ye. Ale be demelike si hakeé jatemine baaraw konɔ ni jinnigali senbenni ye sifin donnenw la Erɔpu konɔ. Ale be kunnafoniw faamaw ma yoro minnu n'u mago be a la.

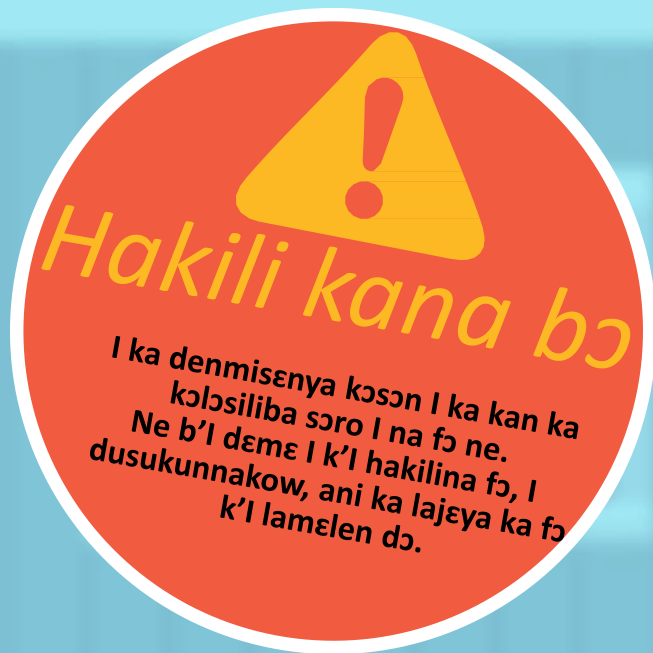
TONY – KOLCSILIBAGA

Kolcsiliba ye mogo ye min be di denmisenniw n'u dona Erɔpu kono ka soro u ni u bangebaaw walima sariya ka mogo yamariyalen do. Dugu dow kono u be wele ko cidenw.

Kolcsilibaw i ko ne n'a jogonnaw be yen yasa demelike ka jaabi di pinningali fen-fen n'o ka kan ka kedenmisenninw la. Missali, u be taa cogo min kalanso la, yoro min u be ka panamaya, walima dokotoro be cog ogo min ni u man kene. I be se ka i ka deme pinni i ka kolcsiliba fe nin bee kan.

Sisan, n bena si hake jatemineli fesefese ni ka fo kun min na ko panama do.

MUNA SI HAKE JATEMINELI?

Ni faama dow i n'a fo Paula sikalen be sifinna mogo do min dona Erpu kono ni seben fosi te yen min be a wolodo senbentiya, u be se k' a jinnin i fe i ka i sendo si hake jatemineli do la.

Si hake jatemineli ye cogo de ye min b' a to si hake berebema da be don.

O jateme in kofe u bena do soro min b'i si hake forobala fo. N'i si **ma san 18 bo**, i **ye denmisennin de ye**. Maa minw **si ka caa ni san 18 ye baliguw** de ye.

I MA DA
A LA WA?

K'i si hake seben woloseben kɔnɔ, o
nafa ka bon kɔsɔbe.

I ka denmisenninya kɔsɔ, i bɛ dɛmɛ
kerenkerennen sɔrɔ i ka sigiyɔɔɓinnin waati
baaraw la. I si hake bena jira i sigilen bɛ yɔrɔ
min ani i ni minw bɛ sigili la. A bena
faamaw dɛmɛ ka latige, misaliya la, ni a bɛ
ben walima ni a tɛ ben i ka lakolɔsiliba sɔrɔ,
a bɛ ben i ka taa kilasi jumen ani kalanso na
ani ko caman.

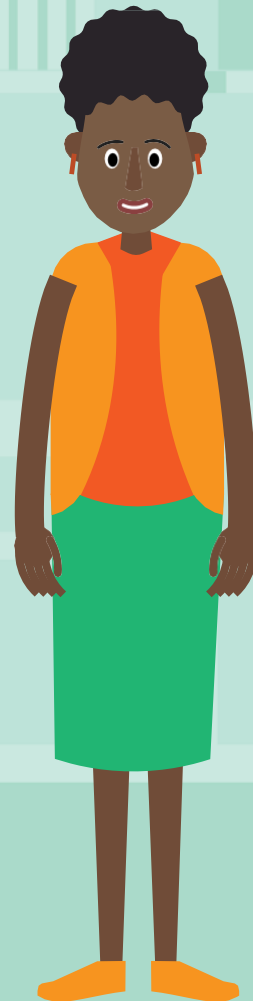
I SONNI

A ka c'a la, faamaw be I jinniga ni a be ben i ma ka si hake jatemineli baara ke. **A benni i ma o be a jiira tuma dow k'i sonna** si hake jatemineli baara keli ma.

Hake be i bolo ka jinnigaliw ke ni i ma fen min faamuya. Hake be i bolo ka sebenni walima kumakan bayelemala do jinnin ni i te baarakela ninnu ka kan faamu.

Kan bayelemala ye mago ye min be se ka kuma kan na in be faamuya ni ka i deme i ni faamaw ka jagon kumajagonya n'i o mago b'i ye. **U ka bara** de ye ka e ni faamaw be min fo k'a o **kanbayelemala tigitigi**.

Ni aw be a faamu fen min be jinni aw fe si hake jatemine baara sen fe ani kun min na aw sendoni a la nafa be aw kan, aw be se ka son a ma lafiaya la.

SI HAKE JATEMINELI TAABOLO

Faare lakodnnenba naani de be ye yasa ka sifin si hake.

1. SI HAKE JATEMINELI KUMANJONGONYA MIN BE KE NI BAARAKELA JOLEN DO YE, I N'A FO PAULA

Faamanw I n'a fo Paula, bena i ka seben diilenw u ma bee **mafile**. Misali, seben minw ni I ye u sorola I ka dugu la walima sebenfura minw diiri ma taama senfe. A bese ka ke I be pinninga I ka panamaya kan ka kon I naali ne Erɔpu. O pinningali ninnu be se ka taali ke, misali la, ni a ye a sorɔ I dona kalana, yɔrɔ min I dona, balimacew ni balimamusow joli be I bolo, pinningaliw is somɔɔw kan.

I ka jaabiya lakikaw bena Paula deme ka i si hake be ben min ma. O kɔfe, Paula bena latige. Ni a be sika halisa ka a te a don a bena si hake min seben, ani sabu ke I bo jamana ye, a bena a pinnin I fe I ka taa pisikolɔgu walima maaya demedoni baarakela keren kerennen do. U be sorɔ ka pinningali damadow ke I la minnu fesefeselendo kɔɔbe.

2. DENMISENNIN PISIKOLOGU DO YE, INA FO JOHN WALIMA MAAYA DEMEDONI BAARAKELA

I ni do bena jogon ye I n'a fo John, min ye **denmisennin ka psikologu** ye.

Jamana dow la aw bena **mogya demedoni baarakela** do soro o no la.

Denmisennin ka Psikologu ni mogya demedoni baarakela be denmisenw fe masalali cogo juuman jidon. U bena i pinninga fen cama na i ka panamaya ni i somogow kan. A be se ka ke u b'i pinninga min kadi I ye ka ke ani min man di i ye ka ke yere de. A be se ka u bena i jininka i teri sebew kan ani i ye u don kabini tuma jumen walima I ka u ladonniya fen minw kera so.

I **hakili to a la ka jininkaliw ke tuma bee** waati o waati ni i ma fen do faamu walima ni i mago be nefoliw la.

3. FARIKOLO SEGESEGELI DENMISENNINW KA DOKTORO DO FE

Jamana dow kan, u be se ka jinni i fe i ka taa denmisenw ka dokotaro do fe yen, i na fo Dr Min min dokotaro jolen do ye denmisenninw fe baara la. Nin dokotar so lataa in be se ka fallen min psikologu walima magoya demedoni baarakela ye.

Dokorow be i girinya, i janya, laala i jinw hake ani u bena i pinniga i fari lahalaya be cogo min ka caya. Laala fi i ka i fini dow bo yasa k'o segesegeli ke. Nka, i man kan te ka i ka fini bee bo pɛu. I hakili to a la ka fo ki ni mago o mago y'a pinnin i fe k'i ka o ke, i be se ka fo doron ko AYI.

Jamana caman na, i be se ka dokotaro muso walima ce do pinnin, ka keje ni min b'i lafiya ani min be soro.

4. RAJO KELI RAJOLOGU DO FE MIN JOLENDU DENMISENNIW FE BAARA LA

Denmisenninw ka dokotɔrow ni dokotɔrow werɛw be baara ke jɔgɔn fe, i na f'ɔ rajologu Dr Sam. Radiologuw ye dokotɔrow kerɛnkerɛnnenw kolo jaa taali la ni mansin do ye min be wele ko reyɔn ikisi mansin. Reyɔn-X mansin be baara i na fɔ jaatalanba do ani a be se ka i kolow jaa tali i farisogo fe.

I kana jɔɔ, **dimin fosi te i kolo jaa sugu in tali la**. Tije na, i tena bɔ foyi de kalama. Nka, reyɔn-Xw man kan ka ke tuma dɔw, ka sabu ke a be fiɲɛbɔ.

Ka keɲe ni i be jamana na ye, dokotɔɔ be se karrajo ke i bolokan na, kɔkolo la walima tuma dɔw la i jinw la. I kolow sirilen don cogo min na ani u be cogo min na jaa kan, o be se ka dokotɔrow deme u ka i si hake jatemine.

K'i hakili lajigi

Ka keɲe ni be jamana min na, si hake jatemine be se ka ke:

- **si hake jatemine li pinningaliw,**
- **pinningali keli denmisenninw ka pisikologu walima magoya demedoni baarakela do fe,**
- **faarilajeli ka segesege denmisenninw ka dokoto do fe,**
- **walima reyɔn –X segesegeli keli rajologu do fe.**

Tuma dow, si hake jatemine ye nin wale suguya danfara bolen ninnu jagaminnen de ye.

Ni pinningaliw b'i fe, tuma bee i ka kan k'i kuma kan korota ni **ka pinningalike!** Mago minw be si hake jatemine li kow ke, i na fo Paula, John, Dr Min walima mago were, wajibiyalen do k'i ka pinningaliw jaabi. Ni u kan faamuyali ka gelen i ma, a jefo u ye. U bena laje k'u jija ka kanbayelema la do pinnin i ye kan na i be lafiaya soto min na.

SƏBƏNW BARA

JINNINGALIW SƏBƏN MINNU B'I FƏ HALISA K'A KƏ
SI HAKƏ JATEMINƏLI KAN N'U KA KAN KA FƏSƏFƏSƏ.

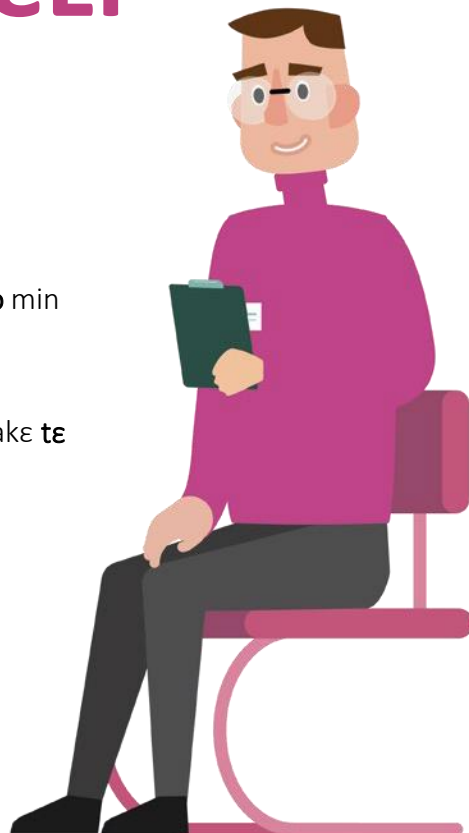

SI HAKE JATEMINELI JAABIYAW

Si hake jatemineli baara bannen kofe, dugu caman na i be ladonniya magoya demedoni baarakela fe **ani ka bataki soro** i si hake **latigelen do** min kono. O bataki in nafa ka bon, o la sa a maara yoro jonjon do la.

Ni a y' a soro nin baara bannen do halisa siga be baarakelaw ko i si hake **te san 18 bo** walima **k'a teme san 18 kan**, u ka kan ka si hake **fitinin de** sugandi.

O be de wele ko **SIGASIGALI NAFA!**

I BƐ SE KA MUN DE KƐ NI I MA SƆN O LATIGE IN MA?

Waati dow la si hake jatemine jaabiyaw be se ka korɔya doni ka teme i si kan walima ka dogɔya donni nii si hakei.

Ni i **ma sɔn** i si hake **latige in ma**, kuma ni i ka lakolɔsilibaga ye walima baarake la do min be baarake i be baarake i be yoro min na, misali la saariya baarakela do walima bisimilaliyoro baarakela do walima mogɔya demedoni baarakela do. U bɛna i deme ka seben doe laben ni a wele ko apeli.

Apeli seben na doni korɔ de ye **ka si hake jatemine** **latige sɔsɔ walima ka korɔboli kɛ**. Jamana fanba koro, i ka kan ka o ko ke tile hake damado koro i kelen kofe ka i si hake jatemine bataki seben soro ka bo saariya so yoro. I ka i geleya i **kana men kojugun** ni ka i teliya jona jona ka deme pinnin walasa ka latige in fili latilen!

Si hake 19?

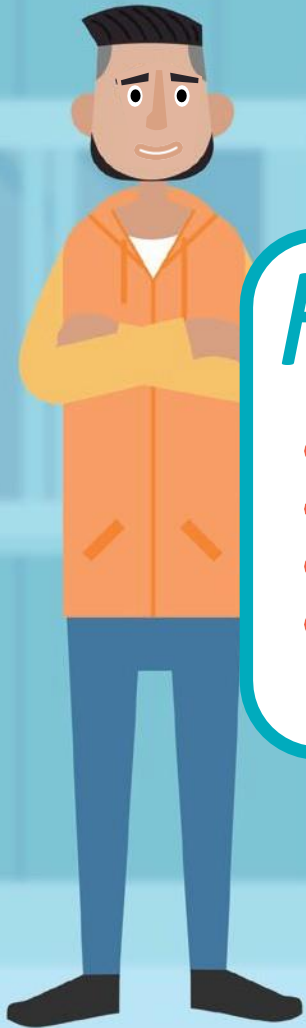
MIN BƎ DENMISENNIN NAFA KƆSƆBƎ

Baarakelaw ka kan k' u jiiɗa u ka latigeli talenw
bɛɛ ka **denmisenninw nafa**.

Denmisenninw ka nafa jatemineli tɛ se a si hake
ɗorɗon ma, nka a ka nafa ka bon ni i bɛ
denmisennin dagayɗo latige, ani a ni mogo min
bɛ bila jogon fe, a bɛ bila kalanso min na ani fen
werw.

Lakolɗsilibaw i na fo ne jogonw bɛ yen ka faamaw
ɗeme **ka jatemine min b'i nafa kɔsɔbe**.

Hakilina jigi

- I bena **faamaw ka bataki do** soro i si hake latigeli bemin.
- I be se ka apeli ni i b'a miiri kafo ko i si hake ma jatemine kape!
- I ka kan **ka apelike seben nado** teliya la latigeli bataki sorolen kofe.
- Tuma **bee ka pinningali ke** ni a y' a soro fen do ma fefefese.

KOROSILI LABAN

Aye aw hakilito a la, faamaw ka bataki sɔrɔli ni i wolɔɔɔn ye nafa kaɓɓɔn aw kan kun caman koɓɓɔn. A bena i deme ka do lakoli la, misaliya la, ani pamaya ke ni i filan maw ye.

Ni sera Erɔpu kasɔɔ seɓen foyi ti bolo min b'i si hake senbentiya, i sendoni si hake jatemineli baara la be se ka i demɛ.

I ki hakilito a la, i kelen te nin baara in na. Faama minnu b'i ka
yoro la be yen ka i deme de.

Tuma o tuma i ka pinningali ke ni i mago be deme la ani ni i ma fen
do faamuya!

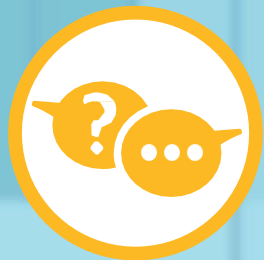

Ka laban, i k'a i jaanto ka a don kafa Erɔpu kon,
saariyasunw ni saariya kisew be yen minnu be
denisenninw kisi ka bo binkani ni kojuguw ma.

Erɔpu jamanaw bee be Denmisenninw ka Hakew
Benkan na, ni a be wele tuma daw la ko CRC. CRC
ye seben ye min be denmisenninw ka hakew jefo
ka je ani jamana maarabaw ka kan ka min ke
walasa ka denmisenninw kisi, k'u lakana ani ka
janamaya juman ke a bee la.

CRC te dan i be jamana min na jamanadew
doro, hali minnu nara Erɔpu.

N'i b'a fe sisan ka i yere korɔbo ani k'a ye i hakili
be s hake min na si hake jateminescogo kan, i
be teme ni jininkali kunkurunnin ye gafe je
naata kan. I jenaje!

SI HAKE JATEMINELI NINNINGALI JAABI

N1. E be se ka i hakili to hake minnu be dii ddenmisenniw ma si hake jatemineli baara waati wa? I hakili be se ka to minw olu seben.

N2. I hakili be si hake jatemineli ke cogoya minw be ka ke Erɔpu jamanaw kɔnɔ?

N3. Lakolɔsila be se ka i demɛ cogo di?

J4. Yala a be se ka ke ko faamaw walima dokotow te ben si hake kelen kan walima ka si hake kolon soro wa? Ni a o, i be ka mun ke?

J5. Yala i hakili be 'denmisennin ka nafa' koro ye min ye wa?

AMBEE TEGUEE FORIYEE, YEE GNININGALIW BEE DIABI
AGNUMA LA!

DIABILI NUNUW MAFLEE PAGI NALA KONO.

NININGALIW JAABIW

NINNINGALI 1NAN JAABIYAW

- Hake b'i bolo ka i lame
- Hake b'i bolo ka wolodon sɔɔ (a nafa ka bon baara nataw la)
- Hake b'i bolo ka lakana sɔɔɔ
- Hake b'i bolo ka deme were sɔɔ n'i be denmisenninya la (misali la, dayɔɔ/kalanke yɔɔ lakananen)
- Hake b'i bolo ka kiunnafoni sɔɔ
- Hake b'i bolo ka pinningalike
- Hake b'i bolo ka fo AYI (ni a jinina i fe i ka fini bo pewu dokɔɔɔso segesegeli senfe)
- Hake b'i bolo ka lakɔsiliba k'i deme
- Hake b'i bolo ka sugandilike dokɔɔɔ ce ni musoya la min be i laje
- Hake b'i bolo ka latigeli sɔɔ

NINNINGALI 2NAN JAABIYAW

- Ninnigali folo min kera ni faama do ye
- Hakilila-segesegeli min be ke psikologu walima magoya demedoni baarakela do fe
- Dokotorsso segesegeli (misali la, ka ninw, u girinya ani u janya laje)
- Reyon-X, ni a mago be a la

NINNINGALI 3NAN JAABIYAW

- Ka ladonbaga bila yen walasa ka deme don ani ka deme don furakeli senfe
- Ka nininkaliw ke ani ka kanbayelemala do soro min be se ka nefoli ke kan do la
- I be faamuyali soro
- Ka a sugandi ni dokotors muso ye walima ce

NININGALI 4NAN JAABILIW

- Ni si ma jeya baarakelaw ka kan ka si hake dogomanin de sugandi (nafa min be siga la)
- I ka kan ka si hake jatemine jaabi do soso

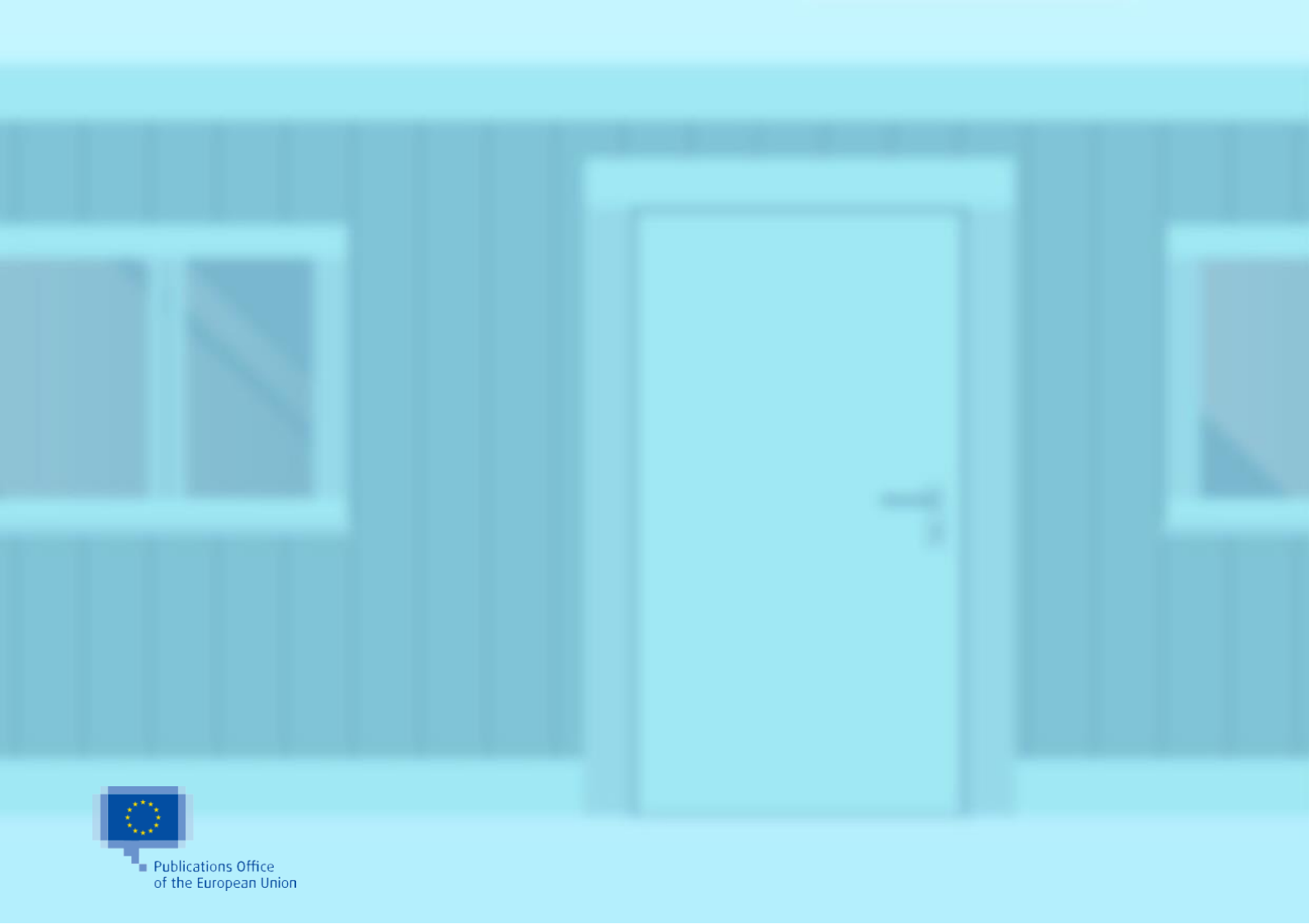
NININGALI 5NAN JAABILIW

- Fɛɛɛ minnu be tige o baara in senfe, olu bee ka kan ka ke walasa ne ka nafa soso, o koro ye ko faamaw ka kan ka ne ka nafaw soroli to u hakili la tuma bee. O koro ye ko walew ka kan ka ke deme ye ne ma. Nka, ne b'a don ko o koro te ko faamaw be se ka ne sago bee ke.

Denmisenninw ni sifinw
bɛɛ ni ɛ min ye u ka
hakilinaw di
denmisenninw ka si
hake jatemine laje la.
Nin gafe in hakilina bora
aw ka halikinaw de la
yasa ka bolola seɓenfura
u sɔɔ ka deme don ka
taa a fe ani ka sifin
nininikelaw kunnaɓoni,
u ka faamuyali sɔɔ u si
hake jatemine ye min ye
ani u be se ka u sen don
cogo min na ka je o
baara in na.

Publications Office
of the European Union